

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยของครู
ปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสำรวจสภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยของครู
ปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหาและกิจกรรม
3. การดำเนินการสอน
4. สื่อและอุปกรณ์
5. การประเมินผล

กลุ่มตัวอย่างประชากร

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนศิลปะศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2539 จำนวน 154 โรงเรียน จากการเลือก
ตัวอย่างประชากร โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) รวมจำนวน
ครูทั้งสิ้น 154 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้น 1 ชุด เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2
ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบ
สำรวจรายการ (Check List) และแบบปลายเปิด (Open Ended)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) และข้อเสนอแนะทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) ในด้านต่างๆ 5 ด้าน คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมการดำเนินการสอน สื่อและอุปกรณ์ การประเมินผล

หาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของครอนบาช (Cronbach) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.81

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามจำนวน 154 ฉบับ โดยส่งแบบสอบถามพร้อมทั้งซองเปล่าติดตราไปรษณียากรให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งคืนกลับมา และบางส่วนจัดส่งและรับคืนด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 130 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 84.42

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2

2.1 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา

2.2 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา

2.3 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดกลุ่มหาความถี่เกี่ยวกับข้อเสนอแนะของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละด้าน

นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเสนอในรูปตารางประกอบคำอธิบาย และความเรียง ซึ่งเรียงตามลำดับความถี่

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับปฐมวัยส่วนใหญ่เป็นหญิง คือ ร้อยละ 88.46 และเป็นชาย ร้อยละ 11.54 วุฒิการศึกษาของครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับปฐมวัยส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.70 มีวุฒิปริญญาตรี ร้อยละ 10.80 มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี และมีวุฒิปริญญาโทร้อยละ 1.50 ครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับปฐมวัยส่วนใหญ่ ร้อยละ 28.50 มีอายุ 45 ปีขึ้นไป รองลงมาคือ ร้อยละ 18.50 มีอายุระหว่าง 31.35 ปี และร้อยละ 16.20 มีอายุ 67.69 มีประสบการณ์ ต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 21.54 มีประสบการณ์ 6-10 ปี และร้อยละ 4.61 มีประสบการณ์ 11-15 ปี ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 66.20 ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมหรือสัมมนาเพิ่มเติม ร้อยละ 33.80 เคยเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ให้ความเห็นว่า ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาใน 1 ครั้ง ร้อยละ 46.90 ใช้เวลา 30 นาที ร้อยละ 26.20 ใช้เวลา 45 นาที และร้อยละ 18.50 ใช้เวลา 60 นาที สำหรับจำนวนครั้งต่อสัปดาห์ ครูส่วนใหญ่ ร้อยละ 48.50 จัดกิจกรรมศิลปศึกษา 1-2 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 21.30 จัด 2-3 ครั้ง/สัปดาห์ ร้อยละ 10.80 จัด 3-4 ครั้ง/สัปดาห์ ครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับปฐมวัยส่วนใหญ่ใช้หนังสือประกอบการสอน ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชน คิดเป็นร้อยละ 51.50 รองลงมาใช้หนังสือเรียน ซึ่งจัดพิมพ์โดยกระทรวงศึกษาธิการ ร้อยละ 45.40 และหนังสือประกอบการสอน ซึ่งครูผู้สอนเขียนขึ้นเอง ร้อยละ 24.60 ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้แนวทางในการเลือกกิจกรรม ร้อยละ 71.50 จากหนังสือเรียน ร้อยละ 60.80 จากประสบการณ์ความชำนาญ หนังสือ เอกสาร และวารสาร ร้อยละ 39.20 จากการติดตามจากสื่อมวลชนต่างๆ ครูผู้สอนศิลปศึกษาระดับปฐมวัยส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า กิจกรรมศิลปศึกษา มีความคุณค่าต่อเด็กปฐมวัยมากเป็นอันดับ 1 คือ เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ อันดับ 2 พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่กล้ามเนื้อเล็ก อันดับ 3 ช่วยเด็กกล้าคิดกล้าแสดงออก

ตอนที่ 2

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา

ด้านวัตถุประสงค์ โดยเฉลี่ยแล้วครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ของการปฏิบัติในระดับค่อนข้างมากเกือบทุกเรื่อง ยกเว้น เรื่องการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมต่างๆ และการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับระดับการปฏิบัติที่

ครูผู้สอนปฏิบัติมากที่สุด คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมศิลปะศึกษาให้สอดคล้องกับเนื้อหา รองลงมา คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมศิลปะศึกษา

ด้านเนื้อหาวิชา โดยเฉลี่ยแล้ว ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของ การปฏิบัติในระดับค่อนข้างมากทุกเรื่อง รองลงมาคือ จัดเนื้อหาและกิจกรรมสอดคล้องกับพัฒนาการความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ส่วนรายการที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และกิจกรรมให้มีความแปลกใหม่อยู่เสมอ

ด้านการดำเนินการสอน โดยเฉลี่ยแล้ว ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของการปฏิบัติ ในระดับค่อนข้างมากเกือบทุกเรื่อง ยกเว้น เสนอกิจกรรมศิลปะหลายๆ อย่าง เพื่อให้เด็กเลือกทำตามความพอใจ ซึ่งมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และปฏิบัติมากเป็นอันดับ 1 คือ เปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระ รองลงมาคือ ฝึกให้เด็กช่วยเก็บของใช้ และอุปกรณ์หลังการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ

ด้านสื่อและอุปกรณ์ โดยเฉลี่ยแล้วครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของการปฏิบัติ ในระดับค่อนข้างมากเกือบทุกเรื่อง และปฏิบัติมากเป็นอันดับ 1 คือ จัดเตรียมใช้สื่อ และอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาทุกครั้ง รองลงมาคือ เลือกใช้วัสดุราคาประหยัดมาใช้ในกิจกรรมศิลปะศึกษาประเภทรูปภาพ ตัวอย่าง หรือผลงานสำเร็จรูป เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ ซึ่งมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

ด้านการประเมินผล โดยเฉลี่ยแล้วครูผู้สอนมีความคิดเห็น ที่สอดคล้องกันของการปฏิบัติ ในระดับค่อนข้างมากเกือบทุกเรื่อง และปฏิบัติมากเป็นอันดับ 1 คือ ประเมินผล โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รองลงมา คือ ประเมินผลโดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา การรับรู้ สุนทรียภาพ ความคิดสร้างสรรค์ ส่วนรายการที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ จัดเตรียมแบบฟอร์มการประเมินผลความรู้ การทำงาน ผลงาน และลักษณะนิสัย แต่ละกิจกรรม ซึ่งมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา

ด้านวัตถุประสงค์ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ระดับปานกลางในทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่มีปัญหามากที่สุด คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับหลักสูตร รองลงมา คือ ใช้วัตถุประสงค์ในการจัดลำดับเนื้อหา วัสดุอุปกรณ์สื่อการสอน กิจกรรมขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม และการประเมินผล

ด้านเนื้อหา และกิจกรรม ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลางเกือบทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่มีปัญหามากที่สุด คือ การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รองลงมา คือ การจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

ด้านการดำเนินการสอน ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับน้อยเกือบทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่มีปัญหามากที่สุด คือ การเสนอกิจกรรมศิลปะหลายๆ อย่างเพื่อให้เด็กเลือกทำตามความพอใจ รองลงมา คือ การฝึกให้เด็กช่วยเก็บของใช้ และอุปกรณ์หลังการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ

ด้านสื่อและอุปกรณ์ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลางเกือบทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่มีปัญหามากที่สุด คือ จัดงบประมาณเพื่อจัดซื้อสื่อการสอนประเภทรูปภาพ ตัวอย่างหรือผลงานสำเร็จรูป เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ รองลงมา คือ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ได้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน

ด้านการประเมินผล ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลางเกือบทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่มีปัญหามากที่สุด คือ บันทึกพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนแต่ละคน รองลงมา คือ จัดเตรียมแบบฟอร์มการประเมินความรู้ การทำงาน ผลงาน ลักษณะนิสัย แต่ละกิจกรรม

2.3 ข้อเสนอแนะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้ดังนี้

ด้านวัตถุประสงค์

1. ตำรามีน้อย ควรจัดพิมพ์เผยแพร่สำหรับครูอย่างทั่วถึง
2. ควรจัดอบรมเสริมความรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์
3. ควรจัดครูศิลปะมาสอนโดยเฉพาะ ครูที่สอนส่วนใหญ่เป็นครูประจำชั้น
4. ครูผู้สอนควรวางแผนการสอนล่วงหน้า
5. การกำหนดวัตถุประสงค์ควรมีการยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ต่างๆ

ด้านเนื้อหาและกิจกรรม

1. ควรจัดอบรมเกี่ยวกับเนื้อหาและกิจกรรมศิลปะศึกษา
2. ควรจัดทำคู่มือเพื่อเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาและกิจกรรม
3. ครูผู้สอนควรจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็กในระดับปฐมวัย
4. ครูผู้สอนควรมีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมต่างๆ อยู่เสมอ
5. เด็กมีการพร้อมแตกต่างกัน ครูจึงควรหากิจกรรมเสริมให้เด็กมีความพร้อม

ด้านการดำเนินการสอน

1. ควรมีการนิเทศการสอนเกี่ยวกับเทคนิคการสอนแบบใหม่ๆ
2. ควรจัดอบรมเพิ่มความรู้ความสามารถทางศิลปศึกษา
3. การเพิ่มสัดส่วนจำนวนครูต่อนักเรียนหรือจัดให้มีครูผู้ช่วย
4. ครูผู้สอนควรให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ
5. ครูผู้สอนควรมีความรู้ ความชำนาญ และมีทักษะในการสอน

ด้านสื่อและอุปกรณ์

1. ควรจัดงบประมาณในการจัดวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน
2. ควรจัดอบรมสัมมนาทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติทางด้านสื่อ และวัสดุอุปกรณ์

ศิลปศึกษา

3. ควรมีห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะ
4. ควรมีตู้เก็บวัสดุอุปกรณ์ หรือชั้นวางของที่มีดชิด
5. ครูผู้สอนควรจัดเวลาทดลองใช้อุปกรณ์จริงก่อนนำไปสอน

การประเมินผล

1. ควรจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินผลที่ชัดเจน
2. ควรเพิ่มสัดส่วนจำนวนครูต่อนักเรียนให้เหมาะสม
3. ครูผู้สอนควรเปิดโอกาสให้เด็กวิจารณ์งานของตนเอง
4. ครูผู้สอนต้องคอยดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด เพื่อสะดวกต่อการประเมินผล
5. ครูควรมีเวลาทำบันทึกพัฒนาการด้านศิลปะ

อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ของครูปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษา ระดับปฐมวัย กรุงเทพมหานคร เป็นหญิงร้อยละ 88.70 ชายร้อยละ 11.54 จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับปฐมวัยส่วนใหญ่เป็นหญิงมาก

กว่าชายในอัตราส่วน 7 : 1 อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า ผู้หญิงมีความเหมาะสมในการดูแลเด็กเล็กและการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ซึ่งแตกต่างจากการสอนศิลปะศึกษา ในระดับสูงขึ้นไป ตัวอย่างเช่น จากงานวิจัยของอัครพล เดชะพุด (2538) พบว่า ครูศิลปะศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา 9 เป็นชายมากกว่าหญิงในอัตราส่วน 3 : 1

ในด้านการศึกษา วุฒิการศึกษาของครูผู้สอนศิลปะศึกษาในระดับปฐมวัย ส่วนใหญ่ร้อยละ 87.70 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และจากการระบุสาขาวิชาที่จบพบว่า ร้อยละ 10 จบการศึกษาด้านศิลปะศึกษา ด้านศิลปะศึกษา ปฐมวัย และประถมศึกษา ครูผู้สอนส่วนใหญ่ร้อยละ 28.50 มีอายุ 45 ปีขึ้นไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่าครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน สามารถนำประสบการณ์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม สำหรับประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาในระดับปฐมวัย ส่วนใหญ่ร้อยละ 67.69 มีประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี เนื่องมาจากโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้จัดการศึกษาในรูปแบบเด็กเล็กขึ้นในภายหลัง ผู้บริหารการศึกษาอาจโยกย้ายครูที่สอนในระดับประถมศึกษา มาสอนในระดับปฐมวัย จึงทำให้ครูผู้สอนศิลปะศึกษาในระดับปฐมวัย มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 5 ปี

สำหรับระยะเวลาที่ใช้ในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาใน 1 ครั้ง ร้อยละ 46.90 ใช้เวลา 30 นาที ร้อยละ 26.20 ใช้เวลา 45 นาที ร้อยละ 18.50 ใช้เวลา 60 นาที สรุปได้ว่าระยะเวลาที่เหมาะสมในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาใน 1 ครั้ง ควรอยู่ในช่วง 30-60 นาที สำหรับครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาเพียง 30 นาที อาจมีสาเหตุมาจากเด็กเล็กมีสมาธิในการทำงานสั้น หรือครูผู้สอนให้ความสำคัญต่อการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาน้อย ในขณะที่แนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา 60 นาที เพราะเป็นกิจกรรมที่เด็กชอบทำ ไม่เครียด จึงอาจใช้เวลานานได้ ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 21.30 จัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา 1-2 ครั้ง/สัปดาห์ จากแนวการจัดประสบการณ์ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้เสนอตารางกิจกรรมประจำวัน ซึ่งระบุไว้ว่าควรจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาเป็นประจำทุกวัน แต่ที่โรงเรียนต่างๆ จัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาเพียงบางวันนั้น อาจมีสาเหตุในด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียน ซึ่งจะกล่าวต่อไป

การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาครูผู้สอนส่วนใหญ่ ใช้หนังสือประกอบการสอนซึ่งจัดพิมพ์โดยเอกชน ร้อยละ 61.50 อาจมีสาเหตุมาจากหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการจัดพิมพ์เผยแพร่มีน้อย อันเนื่องมาจากขาดนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนงบประมาณ ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้มีครูผู้สอนจำนวนมากขาด เอกสาร ตำรา และคู่มือเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม ซึ่งครูผู้สอนส่วนใหญ่

จะยึดแนวทางการเลือกกิจกรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.50 จากหนังสือเรียน ร้อยละ 60.80 จากประสบการณ์ และความชำนาญ

สำหรับความคิดเห็นของครูผู้สอน เกี่ยวกับคุณค่าของกิจกรรมศิลปะศึกษาที่มีต่อเด็กปฐมวัย มากเป็นอันดับ 1 คือ เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ อันดับ 2 พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก อันดับ 3 ช่วยให้เด็กกล้าคิดกล้าแสดงออก เกษร ธิตะจारी (2535) กล่าวไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์นอกจากจะเกิดมาเฉพาะกับบุคคลแล้ว ยังสามารถเกิดขึ้นได้จากการสะสมประสบการณ์และการแก้ปัญหา การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาให้แก่เด็ก เป็นการเปิดใจการให้เด็กแสดงความคิดและจินตนาการ ดังนั้น ศิลปะศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็กอย่างดียิ่ง นอกจากนี้ เลิศ อานันท์ชนะ (2534) กล่าวว่า ทักษะที่สำคัญทางศิลปะ ได้แก่การนำงานที่ประสาณสัมพันธ์ระหว่างประสาทตากับกล้ามเนื้อนิ้วมือ เราจึงควรจัดทำทางที่ถูกต้องตั้งแต่เริ่มเรียน

2. สภาพการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะศึกษา

ด้านวัตถุประสงค์

การปฏิบัติของครูผู้สอนในด้านวัตถุประสงค์ พบว่า มีการปฏิบัติในระดับค่อนข้างมากเกือบทุกเรื่อง ยกเว้น เรื่องการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมต่างๆ และการจำแนกจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับระดับการปฏิบัติที่ครูผู้สอนปฏิบัติมากที่สุด คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมศิลปะศึกษาให้สอดคล้องกับเนื้อหา รองลงมา คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมศิลปะศึกษา

สำหรับการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้คำกริยาเป็นตัวบอกให้เห็นถึงการกระทำ โดยวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมผู้สอนจะเขียนขึ้น เพื่อใช้ในการสอนเนื้อหาย่อยที่สอนแต่ละครั้ง

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมต่างๆ และการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม จะต้องระบุไว้ในบันทึกการสอน แต่ในสภาพความเป็นจริงครูผู้สอนไม่ค่อยสนใจที่จะทำบันทึกการสอน อาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอนมีชั่วโมงสอนมาก และมีความคุ้นเคยในการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาอยู่แล้ว หรือครูไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ และขาดประสบการณ์ งานวิจัยของ สุทธิลักษณ์ มณีศรี (2538) พบว่าครูผู้สอนขาดเอกสารประกอบหลักสูตรเพื่อการค้นคว้า อีกทั้งไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ ที่จะร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครพล เดชะพกุล (2538) พบว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติด้านการทำ

บันทึกการสอน โดยเตรียมวิธีการสอนให้เหมาะสมกับกิจกรรม และวัตถุประสงค์วิชาน้อยกว่าการปฏิบัติด้านอื่น

สำหรับระดับการปฏิบัติที่ครูผู้สอนปฏิบัติมากที่สุด คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมศิลปศึกษาให้สอดคล้องกับเนื้อหา วัตถุประสงค์เปรียบเสมือนเป้าหมายของการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา ฉะนั้น ในการกำหนดวัตถุประสงค์จึงต้องคำนึงถึงเนื้อหา เพราะเนื้อหาเป็นความรู้ และประสบการณ์ที่ครูศิลปะ จัดให้แก่นักเรียนตามจุดประสงค์ที่วางไว้ (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531)

จุดมุ่งหมายของกิจกรรมศิลปศึกษาเด็กปฐมวัยของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2534) ระบุว่า เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก และความสัมพันธ์ระหว่างการใช้มือและใช้สายตา ฝึกการสังเกต พัฒนาการคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้ธรรมชาติของสี เรียนรู้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ และฝึกประชาธิปไตย เพื่อเป็นการสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้แก่เด็กและเพื่อให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก โดยมีได้มุ่งหวังจะพัฒนาเด็กให้เป็นศิลปิน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2529)

ด้านเนื้อหาและกิจกรรม

การปฏิบัติด้านเนื้อหา และกิจกรรมของครูผู้สอน พบว่า มีการปฏิบัติในระดับค่อนข้างมาก ในทุกเรื่อง มีมากเป็นอันดับ 1 คือ การจัดลำดับเนื้อหาและกิจกรรมจากง่ายไปสู่ยาก รองลงมาคือ จัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน กาเย่ และบริก (Gahne and Brigg, 1974) ได้ให้ความหมายของเนื้อหาว่า หมายถึง สารการเรียนรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ การจัดเนื้อหา มี จุด มุ่งหมายในการเรียงลำดับเนื้อหา วิชา และประสบการณ์ เพื่อให้เนื้อหาต่างๆ มีความสัมพันธ์กัน อันก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการเรียนที่สูงสุด (อมรา เล็กเรจลินธุ์, 2529) ส่วนเกณฑ์ในการเลือก เนื้อหา นั้น ทาบา (Taba, 1962) เสนอว่าควรจัดให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะ ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงหลักการจัดเนื้อหาและกิจกรรม สามารถนำหลักในการวางแผนการจัดเนื้อหา โดยคำนึงถึง พัฒนาการความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนเป็นอย่างดี

สำหรับรายการที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และกิจกรรม ให้มีความแปลกใหม่อยู่เสมอ จากผลการวิจัยของ ชูดี ช่วยเอื้อ (2533) พบว่า ครูขาดแหล่งความรู้ที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และไม่ได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุมอบรม หรือสัมมนา ศึกษา นิเทศก็ไม่สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือครูอนุบาลได้ และจากข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนมีความสอดคล้องกัน คือ ครูผู้สอนมีความต้องการเข้าร่วมการอบรมสัมมนา เพื่อที่จะได้นำความรู้ใหม่ๆ และนำเนื้อหาที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา

ด้านดำเนินการสอน

การปฏิบัติด้านการดำเนินการสอนของครูผู้สอน พบว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติในระดับค่อนข้างมากเกือบทุกเรื่อง ยกเว้น เสนอกิจกรรมศิลปะหลายๆ อย่าง เพื่อให้เด็กเลือกทำตามความพอใจ ซึ่งการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และรายการที่มีการปฏิบัติมากเป็นอันดับ 1 คือ เปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระ รองลงมาคือ ฝึกให้เด็กช่วยเก็บของใช้ และอุปกรณ์หลังการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ เลิศ อานันท์นะ (2534) กล่าวไว้ว่า จริตการส่งเสริมศิลปะสำหรับเด็กที่เหมาะสมจึงควรเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระเสรี (Free Expression) เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น ฝึกให้สมาธิมั่นคง และรู้จักควบคุมตนเอง สอดคล้องกับ บรรจง บุญการี (2533) พบว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติค่อนข้างมาก ในเรื่องการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีความสนุกสนานเป็นกันเอง ไม่รู้สึกว่าถูกบังคับในการทำกิจกรรมศิลปะ การจัดกิจกรรมโดยยึดหลักดังกล่าว และข้อที่ควรระมัดระวัง คือ การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกอย่างเสรีในการทำกิจกรรมศิลปะ ครูผู้สอนต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิด ไม่ใช่ปล่อยปละละเลยจนนักเรียนขาดระเบียบวินัย จนเกิดความสับสนวุ่นวายในห้องเรียน ส่วนการฝึกให้เด็กช่วยเก็บของใช้และอุปกรณ์หลังการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ เป็นการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีจากการเรียนศิลปะ เป็นการปลูกฝังความมีวินัยในตนเอง บุคคลที่มีบทบาทมากที่สุดในการสร้างเสริมระเบียบวินัยนอกเหนือจาก พ่อ-แม่ ผู้ปกครอง ก็คือครู สัมพันธ์ อดุลย์ (2535) พบว่า บทบาทของครูผู้สอน ระดับอนุบาลในการสร้างเสริมระเบียบวินัย คือ การทำแบบอย่างให้เด็กดูสูงถึง 86.90%

สำหรับการเสนอกิจกรรมศิลปะหลายๆ อย่าง เพื่อให้เด็กเลือกทำตามความพอใจ ซึ่งมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางนั้น ขวลิต ดาบแก้ว และสุดาวดี เหมทานนท์, (2535) เสนอให้มีวัสดุหลายๆ อย่าง เพื่อให้เด็กได้ทำงานตามความพอใจและทั่วถึงกัน ซึ่งสอดคล้อง กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2534) ได้เสนอแนวการจัดศิลปะศึกษาไว้ว่า ควรจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาวันละ 3-4 กิจกรรม ให้เด็กเลือกทำอย่างน้อยวันละ 2 กิจกรรม และหมุนเวียนกันไปตามความสนใจ แต่ที่ครูผู้สอนมีการปฏิบัติน้อยกว่าด้านอื่น อาจมีสาเหตุมาจาก งบประมาณด้านสื่อและอุปกรณ์ ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน นอกจากนี้ ชูลี ช่วยเอื้อ (2533) พบว่า ครูผู้สอนระดับปฐมวัยส่วนใหญ่เป็นครูประจำชั้น มีครูจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 10.26 เท่านั้นที่เป็นครูพิเศษ และครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังต้องรับภาระกิจอื่นนอกเหนือจากงานสอน และต้องรับผิดชอบเด็กในชั้นซึ่งมีจำนวนมากเกินอัตราที่กำหนด

ด้านสื่อและอุปกรณ์

การปฏิบัติด้านสื่อและอุปกรณ์ พบว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติได้ในระดับค่อนข้างมากเกือบทุกเรื่อง และรายการที่มีการปฏิบัติมากเป็นอันดับ 1 คือ จัดเตรียมการใช้สื่อและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อ

ใช้ในการเรียนการสอนศิลปะศึกษาทุกครั้ง รองลงมา คือ เลือกใช้วัสดุราคาประหยัดมาใช้ในการกิจกรรมศิลปะศึกษาทุกครั้ง สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่จะช่วยสื่อความหมายระหว่างครูกับนักเรียน สนับสนุนการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน ทำให้สื่อและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการเรียนการสอน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2520) เสนอแนะว่า สื่อการเรียนการสอนมีอยู่ทั่วไปทุกหนแห่งและมีหลายชนิด ครูต้องพิจารณาเลือกใช้สื่อ ให้เหมาะสมกับกิจกรรม และวัยของเด็ก และที่สำคัญที่สุดคือ สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ควรเป็นสื่อที่หาง่ายและมีราคาถูก

สำหรับรายการที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดงบประมาณเพื่อจัดซื้อสื่อการสอน ประเภทรูปภาพตัวอย่าง หรือผลงานดัดเรีงรูป เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์นั้น ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาของครูผู้สอนซึ่งมีความเห็นว่างบประมาณเป็นปัญหาที่มีความสำคัญมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศนีย์ เอี่ยมละออ (2531) พบว่า ครูผู้สอนชั้นเด็กเล็กต้องการได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อใช้ผลิตหรือซื้อสื่อการสอนมากเป็นอันดับแรก ในด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การจัดเพิ่มงบประมาณเป็นเรื่องที่เป็นปัญหามาโดยตลอด หากแต่ครูผู้สอนสามารถหาวัสดุ อุปกรณ์ หาง่ายมาใช้ทดแทนแล้ว ก็น่าจะมีส่วนแบ่งเบาภาระด้านงบประมาณได้ ตัวอย่างเช่น อัครทล เดชะพูล (2538) พบว่า ครูศิลปะศึกษานำเอาผลงานของนักเรียนเองมาใช้เป็นสื่อ อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ซึ่งนอกจากจะเป็นการประหยัดแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดการกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะอีกด้วย นอกจากนี้ เทียนชัย เสาจันดารัตน์ (2535) และ บรรจง บุญการี (2532) พบว่า สื่อการสอนศิลปะศึกษาที่ครูประจำชั้นใช้มากที่สุด ได้แก่ การใช้สื่อต่างๆ เช่น รูปภาพ ของจริง เพื่อสร้างความบันเทิงใจให้นักเรียนเกิดความคิดใหม่ๆ

ด้านการประเมินผล

การปฏิบัติด้านการประเมินผล พบว่า ครูผู้สอนมีการปฏิบัติในระดับค่อนข้างมากเกือบทุกเรื่อง และการปฏิบัติมากเป็นอันดับ 1 คือ ประเมินผลโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รองลงมา คือ การประเมินผลโดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา การรับรู้ สุนทรียภาพ ความคิดสร้างสรรค์ ในการเรียนการสอนศิลปะศึกษา หรือการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กแต่ละคนมีลักษณะการแสดงออกแตกต่างกันไป อันมีสาเหตุการจากพัฒนาการด้านร่างกาย วุฒิภาวะ ความต้องการและความเข้าใจ บางคนสามารถวาดภาพโดยไม่ติดขัด แต่บางคนไม่รู้จะวาดรูปอะไร สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กเกิดความอึดอัดใจ เกิดความเบื่อหน่าย และขาดความมั่นใจในตนเอง ก่อให้เกิดผลเสียสำหรับเด็ก เพราะไม่สามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านใดๆ ให้แก่เด็ก จากผลการวิจัย เห็นได้ว่าครูผู้สอนศิลปะศึกษาในระดับปฐมวัย มีระดับการปฏิบัติมากที่สุดใน

ด้านการประเมินผลโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล แสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนได้ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน อันก่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรจง บุญการี (2532) พบว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษาประเมินผลโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยครูควรหลีกเลี่ยงการนำเอาผลงานของนักเรียน เปรียบเทียบและชี้ขาดว่าของใครดีกว่า เพราะเด็กแต่ละคนมีความพร้อมแตกต่างกัน ซึ่งวิธีการวัดผลทางศิลปศึกษานี้ แชมแมน (Chapman, 1978) ได้กล่าวว่า การวัดผลโดยการนำเอาผลงานปัจจุบันไปเปรียบเทียบกับผลงานในอดีตของนักเรียนคนเดียวกัน จะเป็นวิธีการที่ถูกต้อง เพราะเป็นการวัดพัฒนาการทางด้านผลงานของนักเรียนแต่ละคน วับลักษณ์ ลีสุวรรณ (2520) กล่าวว่า ความใกล้ชิด และติดตามพฤติกรรมของเด็กจากรูปที่เด็กเขียนขึ้น การใช้สี การใช้เส้น ตลอดจนรูปแบบของรูปที่เด็กเขียนเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถใช้ศึกษาแนวคิด ความรู้สึก ของเด็กได้

เมื่อพิจารณาอันดับรองลงมา คือ มีระดับการปฏิบัติค่อนข้างมาก ในเรื่องการประเมินผล โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา การรับรู้ สุนทรียภาพ ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมศิลปศึกษา ซึ่งให้เห็นว่าครูผู้สอนยึดจุดประสงค์การสอนเป็นหลักในการประเมินผล จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักการประเมินผลดังกล่าวของ สุลักษณ์ ศรีบุรี (2530 : 57) ที่ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนนั้น ครูต้องยึดจุดประสงค์ของการสอนเป็นหลัก เพราะจุดประสงค์มาจากปรัชญาของศิลปศึกษา ซึ่ง ประภัศร นิยมธรรม (2522) กล่าวไว้ว่า การประเมินผลการเรียนวิชาศิลปะที่สำคัญ ก็คือ การวัดพัฒนาการของนักเรียนในด้านการสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ การรับรู้ อารมณ์ สติปัญญา สังคม และการวัดพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความนิยมในศิลปะ ทักษะ ทักษะและการนำไปใช้

3. ปัญหาการปฏิบัติกิจกรรมศิลปศึกษา

ด้านวัตถุประสงค์

เมื่อพิจารณาปัญหาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า ครูผู้สอนมีปัญหาในด้านวัตถุประสงค์ ส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางในทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่มีปัญหามากที่สุด คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับหลักสูตร รองลงมา คือ การใช้วัตถุประสงค์ในการจัดลำดับเนื้อหา วัตถุประสงค์สื่อการสอนกิจกรรม ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม และการประเมินผล สาเหตุที่ครูผู้สอนมีปัญหาในการกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับหลักสูตรนั้น เนื่องมาจากแนวการปฏิบัติการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องมีการวางแผนการสอนโดยการวิเคราะห์หลักสูตร ศึกษาจุดหมาย จุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้ววิเคราะห์จุดประสงค์การ

เรียนรู้ เพื่อดำเนินการวางแผนการสอนต่อไป แต่จากงานวิจัยของ รุ่งฤดี วิเศษนคร (2534) พบว่า มีปัญหาด้านเอกสารประกอบหลักสูตรไม่เพียงพอ สอดคล้องกับสังคม ทองมี (2533) ที่พบว่า ความพร้อมของเอกสารประกอบหลักสูตรยังไม่ได้เท่าที่ควร เช่น หลักสูตร แนวการสอนโรงเรียนได้รับซ้ำ และไม่เพียงพอ จากข้อเสนอแนะของครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับปฐมวัย ระบุว่า ตำรามีน้อย ควรจัดพิมพ์ตำราแผนแพร์สำหรับครูอย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพื่อครูจะได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำแผนการสอน

ส่วนอีกปัญหาหนึ่งคือ การใช้วัตถุประสงค์ในการจัดลำดับเนื้อหา วัตถุประสงค์สื่อการสอน กิจกรรม ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมและการประเมินผล วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม หรือวัตถุประสงค์การสอน เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของการเรียนการสอน ที่ได้มาจากความคิดรวบยอดของการเรียนการสอนนั้นๆ โดยที่วัตถุประสงค์จะเป็นการเชื่อมโยงจุดมุ่งหมายของการเรียนมาสู่การปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลอย่างแท้จริง โดยการกำหนดชั้นสำหรับการสอนแต่ละครั้ง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในวิชาหนึ่งๆ หรือหน่วยการเรียนนั้นๆ กาญจนา คุณารักษ์ (2527) กล่าวไว้ว่า จุดประสงค์การสอนจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน คือ ช่วยในการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ เนื้อหาวิชา และกิจกรรม รวมทั้งช่วยประเมินผลการเรียนด้วย ดังนั้น นอกจากปัญหาอันเกิดจากการกำหนดวัตถุประสงค์ของครูผู้สอนแล้ว ครูผู้สอนจึงควรมีความรู้ความเข้าใจในการนำไปใช้ของจุดประสงค์การสอน เพื่อจะได้นำวัตถุประสงค์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น จากข้อเสนอแนะของครูผู้สอนต้องการการจัดอบรมเสริมความรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์

ด้านเนื้อหาและกิจกรรม

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับปัญหาด้านเนื้อหา และกิจกรรมในระดับปานกลางเกือบทุกเรื่อง

ส่วนเรื่องที่มีปัญหามากที่สุด คือ การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รองลงมาคือ การจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน ในระดับปฐมวัยมีข้อบ่งชี้และเนื้อหาของหลักสูตรตามแผนการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติที่ใช้กันในปัจจุบันไม่ได้แบ่งออกเป็นรายวิชา แต่กำหนดหลักการจัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการขึ้นเป็นหน่วยการสอนในการสอนศิลปศึกษาให้สัมพันธ์กันวิชาอื่น ๆ ชวลิต ดาบแก้วและสุดาวดี เหมทานนท์ (2535) ได้แนะนำว่า ต้องคำนึงถึง พัฒนาการ (Development) ความต้องการและความสนใจ (Need and Interest) และความแตกต่างเป็นรายบุคคล (Individual Difference) แต่ที่ครูผู้สอนมีปัญหานั้น อาจมีสาเหตุมาจากครูผู้สอน ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดเนื้อหา และกิจกรรม ซึ่งงานวิจัย

ของมัทนา ท้าวพริก (2531) พบว่า การจัดกิจกรรมต่างๆ สำหรับเด็กเล็ก รวมทั้งกิจกรรมศิลปะศึกษา จัดได้ไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เนื่องจากครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กที่ถูกต้อง และขาดทักษะในการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับ รุ่งฤดี จิเศษนคร (2534) พบว่าครูขาดความรู้ความเข้าใจ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเนื้อหาบางกลุ่มประสบการณ์

จากสาเหตุดังกล่าว จึงควรจัดแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมสำหรับครูผู้สอน และจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างครูผู้สอนด้วยกัน ควรจัดตำรา เอกสารคู่มือ เผยแพร่ จัดให้มีการนิเทศการสอน ตลอดจนจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาและกิจกรรมศิลปะศึกษา

ด้านการดำเนินการสอน

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในปัญหาระดับน้อยเกือบทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่มีปัญหามากที่สุดคือ การเสนอกิจกรรมศิลปะหลายอย่าง เพื่อให้เด็กเลือกทำตามความพอใจ รองลงมา คือ การฝึกให้เด็กช่วยเก็บของใช้ และอุปกรณ์ภายหลังการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ด้านการเสนอกิจกรรมศิลปะหลายอย่าง เพื่อให้เด็กเลือกทำตามความพอใจนั้น เป็นการสนับสนุน และเปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกอย่างเสรี นอกจากสาเหตุด้านงบประมาณในการจัดวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะแล้ว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า สัดส่วนจำนวนเด็กต่อครูไม่เหมาะสมตามที่สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525) ซึ่งกำหนดไว้ว่า การจัดชั้นเรียนให้ถืออัตราเฉลี่ย ครู 1 คนต่อนักเรียน 25 คน ในห้องเรียนหนึ่งควรมีเด็ก 20-30 คน ถ้ามีเกิน 30 คน ต้องมีที่เลี้ยงเพิ่มขึ้นอีก 1 คน เพื่อช่วยครูดูแลเด็ก จากงานวิจัยของ ชูลี ช่วยเอื้อ (2533) พบว่าครูผู้สอนมีอุปสรรคในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา คือ ครูคนเดียว ควบคุมดูแลเด็กได้ไม่ทั่วถึง เพราะจำนวนเด็กมีมาก การแก้ปัญหาพฤติกรรม เด็กมีปัญหา มาก การควบคุมชั้นเรียนเป็นงานหนักและเหนื่อยสำหรับครูมากเกินไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ครูมีภาระงานทั้งทางด้านการเรียนการสอนและด้านอื่นๆ มาก การจัดเตรียมกิจกรรมศิลปะศึกษาหลายๆ อย่างให้เด็กเลือกปฏิบัติเป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ขึ้นอีก ถ้าหากผู้บริหารมีการจัดงบประมาณที่เพียงพอ และจัดหาครูผู้ช่วย เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ของครูผู้สอน และลดงานด้านอื่นๆ ลงบ้าง เพื่อให้ครูมีเวลาในการจัดเตรียมประสบการณ์ และกิจกรรมสำหรับเด็ก และสามารถควบคุมดูแลเด็กในชั้นได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

สำหรับด้านการฝึกให้เด็กช่วยเก็บของใช้และอุปกรณ์ภายหลังการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ การวิจัยพบว่า ครูผู้สอนระดับปฏิบัติค่อนข้างมาก แต่ในการจัดกิจกรรมครูผู้สอนมีปัญหาเหมือนกัน จะเห็นว่า ในการปฏิบัติของเด็กอาจมีอุปสรรค ตลอดจนห้องเรียนศิลปะที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ความพร้อมของห้องเรียนศิลปะ จึงมีส่วนในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดี ในการทำงานศิลปะของเด็ก

ด้านสื่อและอุปกรณ์

เมื่อพิจารณารายข้อปรากฏว่า ครูผู้สอนมีความเห็นที่สอดคล้องกัน เกี่ยวกับปัญหาในระดับกลางเกือบทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ การจัดงบประมาณเพื่อจัดซื้อสื่อการสอน เพื่อเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ รองลงมา คือ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ได้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน สอดคล้องกับ งามนิจ วิทย์บำรุง (2534) พบว่า การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษามีปัญหาทางด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนงบประมาณไม่เพียงพอ ห้องเรียนไม่เพียงพอ และงานวิจัยของ นพดล สายทองยนต์ (2537) พบว่า ครูผู้สอนมีปัญหามากเกี่ยวกับการได้รับจัดสรรงบประมาณ ในการผลิตสื่อการสอนจากโรงเรียน โดยเฉพาะสื่อการสอนประเภทหุ่นจำลองเหมือนจริง และภาพตัวอย่างสำเร็จเพื่อให้นักเรียนศึกษา ยังเป็นปัญหาในการจัดหาสำหรับครูผู้สอนศิลปศึกษา เนื่องจากได้มีงบการจัดสรรงบประมาณน้อย การจัดสื่อการเรียนการสอนจึงไม่ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน

สำหรับครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับปฐมวัย ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ สื่อการสอนไม่เพียงพอกับจำนวนเด็ก ซึ่งคาดว่ามีส่วนเหตุพื้นฐานมาจากการที่มีจำนวนเด็กมากเกินไป (ชูลี ช่วยเอื้อ, 2533) การขาดสื่อการสอนและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ จะส่งผลให้การจัดกิจกรรมศิลปศึกษาในระดับปฐมวัยไม่มีประสิทธิภาพ โดยที่ครูผู้สอนได้เสนอแนะวิธีการจัดให้มีห้องเรียนศิลปะโดยเฉพาะ และควรมีตู้เก็บอุปกรณ์ หรือชั้นวางของที่มีตูดึง ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกกับครูในการนำสื่อไปใช้ สามารถจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็กสามารถหยิบได้ง่าย สะดวกในการใช้ และจัดเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์ให้มีความคงทน สามารถเก็บรักษาผลงานที่สร้างขึ้น รวมทั้งมีส่วนกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในการแสดงออก เป็นการสร้างบรรยากาศที่ดี ที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ

ด้านการประเมินผล

เมื่อพิจารณารายข้อ ปรากฏว่า ปัญหาของครูผู้สอนด้านการประเมินผลอยู่ในระดับกลางเกือบทุกเรื่อง ส่วนเรื่องที่มีปัญหามากที่สุด คือ การบันทึกพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนแต่ละคน รองลงมา คือ การจัดเตรียมแบบฟอร์มการประเมินความรู้ การทำงาน ผลงาน ลักษณะนิสัยของแต่ละกิจกรรม การบันทึกความเจริญของเด็กมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา และการสอนวิชาศิลปะ เพราะเป็นวิธีการที่ทำให้ทราบว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการอย่างไร โดยครูควรบันทึกความเจริญไว้เป็นรายบุคคล ซึ่งครูอาจทำได้ด้วยวิธีการสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล แล้วบันทึกความเจริญของพัฒนาการ ดังนั้นการประเมินผลจึงจำเป็นต้องใช้ความใกล้ชิดเด็กเพื่อสังเกตพฤติกรรมของเด็กด้วย สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นอาจเนื่องมาจากจำนวนเด็กมากเกินไป รวมถึงครูผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินผลกิจกรรมศิลปศึกษา

เกี่ยวกับการปฏิบัติด้านทฤษฎีประเมินผล ด้านการจัดเตรียมแบบฟอร์มการประเมินผล ความรู้ การทำงาน ผลงานและลักษณะนิสัย ในแต่ละกิจกรรมนั้น เลิศ อานันท์นะ (2526) ได้ถึงวิธีการประเมินผลทางศิลปศึกษาว่า ควรสร้างแบบประเมินผลให้ครอบคลุมจุดประสงค์ ควรสังเกตและติดตามผลการทำงานศิลปะ เนื่องจากธรรมชาติของศิลปะมีลักษณะที่ไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงสูง การประเมินผลปลายภาคเรียนเพียงครั้งเดียว ย่อมขาดความเที่ยงตรงและไม่น่าเชื่อถือ จึงจำเป็นต้องอาศัยการสังเกต และบันทึกความก้าวหน้าเป็นระยะ โดยอาจทำเป็นแบบสำรวจรายการ หรือจัดอันดับคุณภาพประกอบการสังเกต (กรมวิชาการ, 2526) และจากงานวิจัยของเทียนชัย เสาจินดารัตน์ พบว่า ด้านการวัดผล และประเมินผล ข้อที่ครูประจำชั้นมีความต้องการในลำดับมากที่สุด ได้แก่ การได้รับเครื่องมือหรือแบบฟอร์มการประเมินผลสำเร็จรูปของวิชาศิลปะ แต่ละกิจกรรมสอดคล้องกับ โสภิตอนงค์ บุญช่วย (2531) พบว่า การจัดการเรียนการสอนระดับอนุบาลศึกษาในโรงเรียนเอกชน ด้านการวัดผลและประเมินผลมีปัญหา คือ ครูไม่ค่อยมีเวลาและไม่มีเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดผลและประเมินผล ผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของครูผู้สอน ในการจัดอบรมสัมมนา เกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินผลกิจกรรมศิลปศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย รวมทั้งการจัดเตรียมแบบประเมินผลด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของครูผู้สอนต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนเข้ารับการอบรม สัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
2. ควรจัดให้มีการประชุม ปรึกษาหารือ ระหว่างครูผู้สอน ทั้งภายในโรงเรียน และภายนอกในกลุ่มโรงเรียนเดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ
3. ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดทำกำหนดการสอน แผนการสอน รวมทั้งจัดแหล่งความรู้ ตำรา เอกสาร เพื่อช่วยในการศึกษาความรู้เพิ่มเติม
4. ควรส่งเสริมให้มีการนิเทศการเรียนการสอน เพื่อให้การช่วยเหลือ ในคำแนะนำในการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
5. ควรสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และห้องเรียนศิลปศึกษาโดยเฉพาะ
6. ควรจัดหาความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อขอรับบริการจัดพิมพ์ เอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ครูผู้สอน
7. ควรจัดครูผู้ช่วย มาช่วยสอนในกรณีที่มึ้นักเรียนมากเกินไปในห้องนั้นๆ

8. ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างทัศนคติต่อการเรียนศิลปศึกษา ทั้งต่อครูผู้สอน และผู้ปกครอง ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจและส่งเสริมให้ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง

9. ควรจัดครูผู้สอน ที่มีความรู้ความเข้าใจ มีประสบการณ์ ความถนัดและความชอบ ในกิจกรรมศิลปศึกษา เป็นผู้จัดกิจกรรมศิลปศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนศิลปศึกษารดับปฐมวัย

1. ควรศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของประสบการณ์ศิลปศึกษา เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำแผนการสอน ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนศิลปศึกษา

2. ควรหาโอกาสเข้าร่วมการประชุม อบรม สัมมนา เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษาทั้งภายในโรงเรียน และภายนอกกลุ่มโรงเรียนเพื่อเพิ่มพูน ความรู้ ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมศิลปศึกษามากยิ่งขึ้น

3. ควรใช้เทคนิคในการสอนหลายๆ วิธี ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดประสบการณ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ควรจัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุมเนื้อหากิจกรรมศิลปะประเภทต่าง และควรปรับเปลี่ยนเนื้อหากิจกรรมให้มีความแปลกใหม่อยู่เสมอ

5. ควรมีความจริงใจ และสนใจ ในการจัดประสบการณ์ศิลปะ โดยการหาความรู้เพิ่มเติมจาก หนังสือ เอกสาร และสื่อมวลชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมศิลปะ เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงการกิจกรรมศิลปศึกษา

6. ควรศึกษาหลักวิธีการประเมินผลกิจกรรมศิลปะเด็ก รวมทั้งจัดทำแบบประเมินผล และบันทึกพัฒนาการอย่างละเอียด และสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของครูประจำชั้น ครูผู้สอนศิลปศึกษา ของนักเรียนในระดับต่างๆ และในเขตการศึกษาอื่นๆ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร เพื่อหาข้อสรุป และเปรียบเทียบ ความแตกต่างของสภาพปัญหาในการจัดกิจกรรมศิลปะ